

ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ІВАНА ФРАНКА

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор з науково-педагогічної роботи
та інформатизації
Володимир ШАРАН

22 березня 2023 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Вступ до мовознавства

Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка.
Спеціальності 014 «Середня освіта. Мова та література (Англійська мова і література)»; 014 «Середня освіта. Мова та література (Німецька мова і література)».
Освітні програми Середня освіта (Мова і література (англійська, німецька)); Середня освіта (Мова і література (англійська, французька)); Середня освіта (Мова і література (англійська, польська)); Середня освіта (Мова і література (німецька, англійська)).
Статус дисципліни обов'язкова
Факультет української та іноземної філології
Кафедра української мови
Мова навчання українська

Дані про вивчення дисципліни

Форма здобуття освіти	Курс	Семестр	Обсяг дисципліни: год / кредити ЄКТС	Кількість годин						Курсова робота	Вид семестрового контролю	
				Аудиторні заняття					Самостійна робота		Залік	Екзамен
				Разом	Лекції	Лабораторні роботи	Практичні заняття	Семінарські заняття				
Денна	1	1	4/120	44	30		14		76		+	

Робоча програма складена на основі освітніх програм та навчальних планів підготовки бакалавра (240 кредитів ЄКТС).

Розробники:

Віра КОТОВИЧ, доктор філологічних наук, професор;
Ірина ПАТЕН, кандидат філологічних наук, доцент.

Погоджено гарантами освітніх програм:

Мирослава СОСЯК, кандидат педагогічних наук, доцент;
Ірина СИРКО, кандидат філологічних наук, доцент;
Олена ТИМЧУК, кандидат філологічних наук, доцент;
Оксана СТОРОНСЬКА, кандидат педагогічних наук, доцент.

Схвалено на засіданні кафедри української мови

Протокол № 1 від 20.01.2023 р.

Завідувач кафедри української мови проф. Віра КОТОВИЧ

Схвалено на засіданні науково-методичної ради факультету української та іноземної філології

Протокол № 2 від 24.02.2023 р.

Схвалено на засіданні науково-методичної ради університету

Протокол № 3 від 22.03.2023 р.

1. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета навчальної дисципліни «Вступ до мовознавства» підготувати студентів-філологів до свідомого засвоєння предметів мовознавчого циклу; ознайомити їх з основами теорії мови, з системою лінгвістичних понять і термінів, з основними методами дослідження мови, а також підготувати їх до вивчення інших дисциплін мовознавчого циклу шляхом формування первинних навичок аналізу лінгвістичного матеріалу

Розвинути у майбутніх педагогів такі компетентності:

Володіння іноземною мовою в галузі професійної діяльності.

Програмні результати

Аналізувати лексичні та граматичні явища іноземної мови, що вивчається. Виявляти особливості форми, значення та вживання іншомовних одиниць.

2. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «Вступ до мовознавства» є набуті в закладах середньої освіти уміння та навички з «Української мови», «Англійської мови», «Німецької мови», «Французької мови» та «Польської мови».

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Згідно з вимогами освітньої програми здобувачі вищої освіти повинні уміти:

використовувати у своїй професійній діяльності усі доступні сучасні інформаційно-комунікаційні технології; володіти методологією наукової дисципліни (галузі), знати її закономірності та готовність використовувати знання даної галузі у своїй практичній діяльності; виявляти особливості форми, значення та вживання мовних одиниць; зіставляти явища іноземної мови з їхніми еквівалентами в рідній мові; аналізувати лексичні та граматичні явища мови, що вивчається; застосувати різноманітні інструменти відповідно до потреб аналізу різних текстів і культурних феноменів; розпізнати національно-культурну семантику лексики; встановлювати відношення еквівалентності/безеквівалентності між лексичними одиницями іноземної та рідної мов; знаходити в українській мові еквіваленти термінам іноземної мови і/або створювати нові терміни, користуючись відповідною довідковою літературою.

4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ОЧІКУВАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Оцінювання здійснюється за шкалами оцінювання: стобальною, національною і ЄКТС.

А (90 – 100) – оцінка «відмінно» – «5» (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок): отримує здобувач вищої освіти, який виявив глибокі знання навчального матеріалу, повно відтворює програмний матеріал, що міститься в основних і додаткових рекомендованих джерелах літератури; здатний використовувати у своїй професійній діяльності усі доступні сучасні інформаційно-комунікаційні технології; володіє методологією наукової дисципліни, знає її закономірності та уміє використовувати знання цієї дисципліни у своїй практичній діяльності; виявляє особливості форми, значення та вживання мовних одиниць; вміє зіставляти явища іноземної мови з їхніми еквівалентами в рідній мові; уміє аналізувати лексичні та граматичні явища мови, що вивчаються; застосовує різноманітні інструменти відповідно до потреб аналізу різних текстів і культурних феноменів; розпізнає національно-культурну семантику лексики; встановлює відношення еквівалентності/безеквівалентності між лексичними одиницями іноземної та рідної мов; уміє знаходити в українській мові еквіваленти термінам іноземної мови і/або створювати нові терміни, користуючись відповідною довідковою літературою; виконав усі види навчальної роботи.

В (82 – 89) – оцінка «добре» – «4» (вище середнього рівня з кількома помилками): отримує здобувач вищої освіти, який виявив глибокі знання навчального матеріалу, повно відтворює програмний матеріал, що міститься в основних і додаткових рекомендованих джерелах літератури, проте допускає незначні неточності в їх репродукуванні та інтерпретації; здатний використовувати у своїй професійній діяльності усі доступні сучасні інформаційно-комунікаційні технології; частково володіє методологією наукової дисципліни, знає її закономірності та уміє використовувати знання цієї дисципліни у своїй практичній діяльності;

виявляє особливості форми, значення та вживання мовних одиниць; уміє зіставляти явища іноземної мови з їхніми еквівалентами в рідній мові, проте потребує незначної допомоги для своєї впевненості; достатньо добре аналізує лексичні та граматичні явища мови, що вивчаються; застосовує різноманітні інструменти відповідно до потреб аналізу різних текстів і культурних феноменів; розпізнає національно-культурну семантику лексики; встановлює відношення еквівалентності/безеквівалентності між лексичними одиницями іноземної та рідної мов; уміє знаходити в українській мові еквіваленти термінам іноземної мови і/або створювати нові терміни, користуючись відповідною довідковою літературою; виконав усі види навчальної роботи

С (75 – 81) – оцінка «добре» – «4» (в цілому правильне виконання з певною кількістю суттєвих помилок): отримує здобувач вищої освіти, який виявив міцні знання навчального матеріалу, загалом відтворює програмний матеріал, що міститься в основних і додаткових рекомендованих джерелах літератури; здатний використовувати у своїй професійній діяльності усі доступні сучасні інформаційно-комунікаційні технології; частково володіє методологією наукової дисципліни, знає її закономірності та частково уміє використовувати знання цієї дисципліни у своїй практичній діяльності; з незначними недоліками виявляє особливості форми, значення та вживання мовних одиниць; уміє зіставляти явища іноземної мови з їхніми еквівалентами в рідній мові; уміє аналізувати лексичні та граматичні явища мови, що вивчаються, із допущенням несуттєвих помилок; застосовує різноманітні інструменти відповідно до потреб аналізу різних текстів і культурних феноменів; розпізнає національно-культурну семантику лексики; встановлює відношення еквівалентності/безеквівалентності між лексичними одиницями іноземної та рідної мов; уміє знаходити в українській мові еквіваленти термінам іноземної мови і/або створювати нові терміни, користуючись відповідною довідковою літературою; виконав усі види навчальної роботи.

Д (67 – 74) – оцінка «задовільно» – «3» (непогано, але зі значною кількістю недоліків): отримує здобувач вищої освіти, який виявив недостатньо міцні знання навчального матеріалу, з певними труднощами відтворює програмний матеріал, рідко звертається до матеріалів, що містяться в основних і додаткових рекомендованих джерелах літератури; загалом може використовувати у своїй професійній діяльності усі доступні сучасні інформаційно-комунікаційні технології; володіє методологією наукової дисципліни, знає її закономірності та відчуває труднощі у використанні знань цієї дисципліни у своїй практичній діяльності; виявляє особливості форми, значення та вживання мовних одиниць; за сторонньої допомоги зіставляє явища іноземної мови з їхніми еквівалентами в рідній мові; недостатньо уміє аналізувати лексичні та граматичні явища мови, що вивчаються; застосовує різноманітні інструменти відповідно до потреб аналізу різних текстів і культурних феноменів; відчуває труднощі у розпізнаванні національно-культурної семантики лексики; із суттєвими недоліками встановлює відношення еквівалентності/безеквівалентності між лексичними одиницями іноземної та рідної мов; частково уміє знаходити в українській мові еквіваленти термінам іноземної мови і/або створювати нові терміни, користуючись відповідною довідковою літературою; виконав усі види навчальної роботи.

Е (60 – 66) – оцінка «задовільно» – «3» (виконання задовольняє мінімальні критерії): отримує здобувач вищої освіти, який виявив слабкі знання навчального матеріалу, із суттєвими труднощами відтворює програмний матеріал, не звертається до матеріалів, що містяться в основних і додаткових рекомендованих джерелах літератури; не вміє використовувати у своїй професійній діяльності усі доступні сучасні інформаційно-комунікаційні технології; слабо володіє методологією наукової дисципліни, знає її закономірності та частково уміє використовувати знання цієї дисципліни у своїй практичній діяльності; з труднощами виявляє особливості форми, значення та вживання мовних одиниць; за сторонньої допомоги здатний зіставляти явища іноземної мови з їхніми еквівалентами в рідній мові; не завжди уміє аналізувати лексичні та граматичні явища мови, що вивчаються; частково застосовує різноманітні інструменти відповідно до потреб аналізу різних текстів і

культурних феноменів; слабо розпізнає національно-культурну семантику лексики; за сторонньої допомоги встановлює відношення еквівалентності/безеквівалентності між лексичними одиницями іноземної та рідної мов; з труднощами уміє знаходити в українській мові еквіваленти термінам іноземної мови і/або створювати нові терміни, користуючись відповідною довідковою літературою.

FX (35 – 59) – оцінка «незадовільно» – «2» (з можливістю повторного складання): виставляється здобувачеві вищої освіти, який виявив незнання значної частини навчального матеріалу, допускає суттєві помилки у відповідях на запитання, не вміє застосувати теоретичні положення під час розв'язання практичних завдань, не використовує матеріали, що містяться в основних і додаткових рекомендованих джерелах літератури; не завжди може використовувати у своїй професійній діяльності усі доступні сучасні інформаційно-комунікаційні технології; не володіє методологією наукової дисципліни, не знає її закономірностей та відчуває труднощі у використанні знань цієї дисципліни у своїй практичній діяльності; не здатен виявляти особливості форми, значення та вживання мовних одиниць; відчуває значні труднощі при зіставленні явищ іноземної мови з їхніми еквівалентами в рідній мові; не уміє аналізувати лексичні та граматичні явища мови, що вивчаються; не може застосовувати різноманітні інструменти відповідно до потреб аналізу різних текстів і культурних феноменів; не здатен розпізнавати національно-культурну семантику лексики; не вміє встановлювати відношення еквівалентності/безеквівалентності між лексичними одиницями іноземної та рідної мов; із значними труднощами знаходить в українській мові еквіваленти термінам іноземної мови і/або створювати нові терміни, користуючись відповідною довідковою літературою; не виконав усіх видів навчальної роботи.

F (0 – 34) – оцінка «незадовільно» – «2»: виставляється здобувачеві вищої освіти, який не розуміє теоретичних засад курсу і не виконав усіх видів навчальної роботи

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

- Усне опитування відповідно до плану практичних занять;
- написання самостійних робіт;
- підсумкова контрольна робота;
- екзамен.

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

І. МОВОЗНАВСТВО ЯК НАУКА. СИСТЕМА МОВОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН.

1. Вступ. Мовознавство як наука. Предмет мовознавства. Основні розділи мовознавства. Місце мовознавства в системі наук. Історія мовознавства.

2. Методи дослідження мови. Класифікації мов світу. Філософський та дослідний методи мовознавства. Загальна характеристика дослідних методів. Генеалогічна класифікація. Мовна сім'я, група мов. Типологічна класифікація мов світу. Ізолятивні (кореневі) мови, аглютинативні мови, інкорпоративні (полісинтетичні), флективні мови. Інші спроби типологічної класифікації мов.

3. Природа, сутність та функції мови. Походження мови. Суспільний характер мови. Функції мови. Мова і мовлення. Діалектична єдність мови і мислення в процесі їх виникнення, існування і розвитку. Гіпотези про походження мови. Закономірності розвитку мов. Розвиток і функціонування мов у різні історичні епохи. Формування національної мови. Літературна мова і діалекти. Штучні мови.

4. Структурні елементи мови. Мова як знакова система. Поняття про структуру мови. Мовні рівні та їхні одиниці.

II. ФОНЕТИКА. ФОНОЛОГІЯ. ОРФОЕПІЯ

5. Фонетика. Три аспекти вивчення звуків. Фонетика, її розділи. Три аспекти вивчення звуків. Голосні та приголосні звуки, їхні головні акустичні й артикуляційні відмінності. Система голосних, параметри їх класифікації. Система приголосних, параметри їх класифікації.

6. Фонетичне членування мовленнєвого потоку. Фонетичні одиниці: фраза, такт, склад, звук. Типи складів. Поняття про складові й нескладові звуки. Монофтонг, дифтонг, трифтонг. Наголос. Типи наголосу. Інтонація.

7. Фонетичні процеси. Позиційні зміни: редукція голосних, протеза. Оглушення дзвінких приголосних в кінці слова. Комбінаторні зміни звуків. Акомодация. Асиміляція. Дисиміляція. Гаплогія. Діреза. Епентеза. Метатеза. Субституція. Живі та історичні фонетичні процеси. Спонтанні звукові зміни. Конвергенція. Дивергенція. Фонетичні закони.

8. Транскрипція й транслітерація. Орфоепія. Поняття транскрипції й транслітерації. Орфоепія. Поняття орфоепічної норми.

9. Фонологія як учення про лінгвістичний аспект звуків. Поняття фонем, її ознак та функцій. Фонологія, предмет її вивчення. Функції фонем. Фонема і звук. Диференційні та інтегральні ознаки фонем. Позиції фонем. Варіанти фонем, алофони. Варіації фонем. Фонологічна система.

10. Графіка й орфографія. Значення письма в історії суспільства. Письмо. Значення письма. «Предметне письмо». Піктографія. Идеографія. Фонографія: силабічне письмо, консонантне письмо, буквено-звукове. Палеографія. Графіка. Алфавіт. Орфографія. Принципи орфографії.

III. ЛЕКСИКОЛОГІЯ І ФРАЗЕОЛОГІЯ

11. Лексикологія. Лексична система мови. Лексико-семантична система. Лексикологія, її розділи та предмет вивчення. Слово як одиниця мови. Лексема і словоформа. Лексичне значення. Слово і поняття. Проблеми класифікації слів: а) за значенням; б) за сферою вживання; в) у стилістичному аспекті. Лексико-семантичні категорії. Полісемія і моносемія. Пряме і переносне значення. Омоніми. Синоніми. Антоніми.

12. Лексика з погляду її походження. Стилiстична диференціяція словникового складу мови. Словниковий склад мови. Активна та пасивна лексика. Професіоналізми. Діалектизми. Екзотизми. Сленгові слова. Арготизми. Евфемізми. Стилiстично-нейтральна та стилістично забарвлена лексика. Причини історичних змін у лексиці. Архаїзми. Історизми. Неологізми. Слова споконвічні та запозичені. Інтернаціоналізми. Кальки. Поняття пуризму.

13. Ономастика. Фразеологія. Етимологія. Лексикографія. Ономастика. Імена людей, географічні назви. Фразеологія. Фразеологізм як одиниця фразеології. Фразеологізм і вільне словосполучення. Принципи класифікації фразеологізмів. Етимологія. Принципи і прийоми етимологічного аналізу. Поняття деетимологізації. Народна етимологія. Лексикографія. Теоретична і практична лексикографія. Типи словників.

IV. ГРАМАТИЧНА СИСТЕМА МОВИ

14. Граматика. Морфонологія. Граматика та її розділи. Основні одиниці граматичної будови мови. Граматичне значення. Граматичні категорії. Граматична форма слова. Лексико-граматичні розряди (категорії). Дериватологія. Способи словотвору. Морфема як найменша значуща частина слова. Види морфем. Синтетичні та аналітичні способи вираження граматичних значень.

15. Морфологія. Частини мови та їхні визначальні ознаки. Морфологія як розділ граматики. Критерії виділення частин мови. Характеристика основних частин мови та своєрідність їх виявлення у мовах світу. З історії питання про частини мови.

16. Синтаксис. Одиниці синтаксису. Типи словосполучень і речень. Синтаксис як розділ граматики. Одиниці синтаксису. Синтаксичні зв'язки слів. Словосполучення. Валентність. Типи словосполучень. Речення як комунікативна одиниця. Основні ознаки речення. Структура речень. Моделі, схеми речення й судження. Типи речень. Складне синтаксичне ціле. Актуальне членування речення.

7. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

1. Предмет, завдання і методи науки по мову. Генеалогічна класифікація мов світу. Живі та мертві мови.
2. Мова, її природа, функції, походження мови. Мова і мислення. Структурні елементи мовної системи.
3. Три аспекти вивчення звуків. Фонетика. Класифікація звуків. Фонетичні процеси. Фонетична транскрипція.
4. Лінгвістичний аспект у вивченні звуків. Письмо, значення письма. Графіка. Орфографія та її принципи.
5. Лексикологія. Слово, його значення.
6. Фразеологія. Історичний розвиток значень слів. Лексикографія. Принципи побудови словників різних типів.
7. Граматика. Граматичні значення, категорії, способи. Частини мови. Синтаксис.

8. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота студента з дисципліни містить: опрацювання лекційного матеріалу; виконання домашніх практичних завдань, підготовка до самостійних робіт; підготовка до контрольної роботи.

Опрацювати та законспектувати теми: «Живі та мертві мови. Їхні ознаки», «Мовна ситуація в державі», «Зародження слов'янської писемності (глаголиця та кирилиця)», «Сучасні погляди вчених на частини мови».

З'ясувати роль центральної нервової системи і слухового апарату в утворенні та сприйманні звуків мовлення. Описати роботу органів мовлення при вимові голосних і приголосних звуків.

З'ясувати значення нових термінів за словниками лінгвістичних термінів.

Підготувати повідомлення про способи освоєння іншомовних фразеологічних одиниць.

Характеризувати основні типи лінгвістичних словників, будову словникових статей різного типу.

9. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Засвоєння студентами теоретичного матеріалу з дисципліни перевіряється шляхом усного опитування, оцінки за усні відповіді виставляється за п'ятибальною шкалою.

Самостійні роботи проводяться наприкінці вивчення розділів.

Підсумкова контрольна робота передбачає виконання теоретичних та практичних завдань із навчальної дисципліни.

До всіх форм навчальної роботи застосовується рейтингова система. Максимальна кількість балів за семестр – 100.

Загальний бал, який студенти можуть отримати упродовж семестру, розподіляється таким чином:

Оцінювання навчальних досягнень студента

Практичні заняття	Самостійна робота		Конт- рольна робота	Сума	Екзамен
Усні відповіді					
30	15	15	40	100	100
	30				
Ваговий коефіцієнт				0,6	0,4

Сумарна кількість балів з дисципліни визначається за формулою: $S_{\text{сум}} = 0,6 \cdot S_{\text{пот.}} + 0,4 \cdot S_{\text{підс.}}$, де $S_{\text{пот.}}$ – кількість балів за поточний контроль, $S_{\text{підс.}}$ – кількість балів за підсумковий контроль. Оцінка виставляється за шкалами оцінювання: стобальною, національною і ЄКТС.

Екзамен за талоном № 2 і перед комісією проводиться в усній формі з оцінюванням за стобальною шкалою.

10. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ, ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
Мультимедійний проектор, мультимедійні презентації до лекційного матеріалу.

11. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

а) основна

1. Бевзенко С. П. Вступ до мовознавства: Короткий нарис : Навч. посіб. К., 2006. 143 с.
2. Вступ до мовознавства : Підручник / За ред. І. О. Голубовської. К. : ВЦ «Академія», 2016. – 320 с.
3. Карпенко Ю. В. Вступ до мовознавства: Підручник. К. : Видавничий центр «Академія», 2006. 335 с.
4. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства. К. : Видавничий центр «Академія», 2001. 368 с.
5. Федурко М. Ю., Патен І.М. Вступ до мовознавства: методичні вказівки. Дрогобич : Видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2016. 78 с.

б) допоміжна

6. Бевзенко С. П. Історія українського мовознавства. Історія вивчення української мови. К. : Вища школа, 1988. 231 с.
7. Білецький А. О. Про мову і мовознавство. К. : АртЕк, 1997. 224 с.
8. Донець Л. С., Мацько Л. І. Вступ до мовознавства : практикум. К. : Вища школа, 1989. 183 с.
9. Кисленко Ю. І. Системна організація мови. К. : Вища школа, 1997. 217 с.
10. Ковалик І. І. Самійленко С.П. Загальне мовознавство : Історія лінгвістичної думки. К., 1985. 215 с.
11. Олійник О. Світ українського слова. К. : «Хрещатик», 1994. 416 с.
12. Потапенко О. І. Цікаве мовознавство. Біла Церква, 1996. 234 с.
13. Радевич-Винницький Я. Україна : від мови до нації. Дрогобич, 1996. 360 с.
14. Селіванова О. О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики. К., 1999. – 246 с.
15. Соссюр Ф. Курс загальної лінгвістики / Пер. з фр. А. Корнійчук, К. Тищенко. К., 1998. 329 с.
16. Тоцька Н. І. Сучасна українська літературна мова. Фонетика, орфоепія, графіка, орфографія. К. : «Вища школа», 1981. 183 с.

в) довідкова

17. Бацевич Ф. Словник термінів міжкультурної комунікації. К., 2007. 205 с.
18. Ганич Д. Словник лінгвістичних термінів. К. : Вища школа, 1985. 360 с.
19. Селіванова О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава, 2011. 843 с.
20. Українська мова : Енциклопедія. К. : Видавництво ім. М.П. Бажана, 2004. 832 с.
21. Українська мова : Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. К. : Либідь, 2001. 222 с.

11. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

17. Лінгвістичний портал MOVA.info <http://mova.info>
18. Портал української мови та культури <http://slovnyk.net/>
19. Український лінгвістичний портал <http://www.ulif.org.ua/ulif>
20. Wikipedia <http://www.wikipedia.org>